

9. Нурминский И.И., Гладышева Н.К. Статистические закономерности формирования знаний и умений учащихся. – М.: Педагогика, 1991. – 224 с.
10. Рудницька Ж. Розвиток творчих здібностей студентів через активізацію їхньої самостійної роботи // Фізика та астрономія в школі. – 2002. - №3. – С.41 – 43.
11. Физический практикум для классов с углубленным изучением физики: Дидакт. материал: 9-11 кл. /Ю.И. Дик, О.Ф. Кабардин, В.А. Орлов и др.; Под ред. Ю.И. Дика, О.Ф. Кабардина. – М.: Просвещение, 1993. – 208 с.

УДК: 37.013.42:[37.017+398.21]

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК НОВА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ

Бурчик О. В., спеціаліст II категорії

Запорізький національний університет

У статті подається аналіз становлення та розвитку казкотерапії як нової педагогічної технології. Дослідження проводиться із застосуванням принципу історизму, враховуючи сучасний контекст використання цього поняття в педагогіці та психології.

Ключові слова: казкотерапія, педагогічна технологія, біхевіоризм, аналітична психологія, терапія, діагностика.

Бурчик Е.В. СКАЗКОТЕРАПИЯ КАК НОВАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье представлен анализ становления и развития сказкотерапии как новой педагогической технологии. Исследование проводится с применением принципа историзма, принимая во внимание современный контекст использования этого понятия в педагогике и психологии.

Ключевые слова: сказкотерапия, педагогическая технология, бихевиоризм, аналитическая психология, терапия, диагностика .

Burchik H. A FAIRY-TALE THERAPY AS A NEW PEDAGOGICAL TECHNOLOGY / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The article represents the analysis of becoming and development of the fairy-tale therapy as a new pedagogical technology. Research is conducted with the use of principle of historical method, taking into account the modern context of the use of this notion in pedagogics and psychology.

Key words: pedagogical technology, the fairy-tale therapy, behaviorism, analytical psychology, therapy, diagnostics .

Протягом свого розвитку людство стикалося із чисельними проблемами та загадками, найбільшою з яких є, певно, загадка природи самої людини. Сьогодні ця проблема постає гостро як ніколи, оскільки більшість актуальних негараздів людства – війни, тероризм, наркоманія, расові забобони тощо – є наслідком поведінки людей. Отже, одним із найважливіших проблемних завдань педагогів та психологів сучасності, на нашу думку, є пошук нових ефективних технологій у галузі діагностики, корекції та виховання особистості. Однією з таких технологій є, на нашу думку, метод казкотерапії - терапії особливим казковим середовищем, у якому можуть проявлятися потенційні можливості особистості.

Джерелами концепції казкової терапії стали роботи Л. Виготського, Д. Ельконіна, дослідження та досвід Б. Беттельхейма, Е. Берна, М. – Л. фон Франц, позитивна терапія притчами та історіями Н. Пезешкяна, дослідження дитячої субкультури М. Осоріної, ідеї Е. Романової, психотерапевтичні казки та ідеї О. Гнездилова, досвід О. Захарова. Розуміння казки, як такої, що є зосередженням життєвого досвіду та життєвих сценаріїв спостерігаємо в роботах К.-Г. Юнга та В. Проппа.

Останнім часом до методу казкової терапії схиляється все більше спеціалістів: психологів, психотерапевтів, психіатрів, педагогів, вихователів, дефектологів. З'явилися казкотерапевтичні програми Г. Азовцевої, А. Лісіної, Т. Речицької.

Потужна хвиля розвитку казкової терапії на наукових засадах пов'язана передовсім з іменами російських психологів Т. Зінкевич-Євстигнеєвої та Т. Грабенко. За їх активної участі в Санкт-Петербурзі в 1997 р. був створений Інститут казкової терапії. Колективом інституту були одержані відомості про нові сфери застосування методу. Це не тільки дитячі дошкільні заклади та школи, але й центри реабілітації інвалідів, дітей з різноманітними проблемами розвитку, виправні заклади, вищі навчальні заклади. Унікальну казковотерапевтичну роботу з онкологічними хворими проводить Андрій Володимирович Гнезділов. Розробкою цього методу займаються також Г. Ожиганова, Е. Цопа, Е. Заїка, Д. Арановська-Дубовис, Д. Соколов та ін.

Останнім часом термін “казкова терапія” (або “корекція казкою”) все частіше з'являється на сторінках психологічних видань, викликаючи в педагогів та психологів неоднозначну реакцію. З одного боку – це досить несерйозне, подеколи скептичне ставлення, з іншого, більш обізнаного з цією системою, - відкриття безмежних можливостей казкової терапії. Адже ця система є найдавнішим педагогічним та психологічним методом. Знання про світ, філософію життя споконвічно передавалися із вуст в уста і переписувалися. Кожне нове покоління перечитувало і збагачувалося ними. Саме з таким явищем передачі та засвоєння життєвого досвіду і пов'язують деякі психологи термін “казкова терапія”, розуміючи під нею способи передачі знань про шлях розвитку душі людини та соціальну її реалізацію.

Слід зазначити, що більшість серйозних психотерапевтичних шкіл зверталися до “казкового матеріалу”. Біхевіористи (Джон Уотсон, Беррес Фредерік Скінер), наприклад, пропонували розглядати казки як різноманітні форми поведінки. Йдучи за їхньою логікою, можемо сказати, що теоретично казки “говорять”, що слід робити (треба слухатися, на відходити далеко від дому, допомагати людям тощо), і чого робити на варто.

Представники трансактного аналізу (Ерік Берн) звертають особливу увагу на рольові взаємодії героїв казок. Виходить, що кожен з героїв казок являє собою своєрідний життєвий сценарій. Інакше кажучи, у реальному житті людина може бути, наприклад, “хитрим лисом”, “червоним капелюшком” тощо.

Із точки зору юнгіанської аналітичної психології все, що відбувається в казці, являє собою внутрішньоособистісний психологічний процес, у якому всі частини (герої, предмети, події) являють собою різні частини особистості. Герої казок у цьому випадку часто є втіленням архетипів, усталених, універсальних образів, виділених К.Юнгом.

Гіпнотична школа звертає увагу на схожість засвоєння дитиною казки із гіпнотичним трансом. Адже казка може не лише пропонувати матеріал для засвоєння, але й навіювати життєві сценарії, моделі поведінки, цінності, принципи і т. ін.

Отже, як бачимо, діагностичними та терапевтичними можливостями казки цікавилися психологи різних напрямів у різні історичні періоди. Крім того, не є новим використання казки як своєрідного методу виховання і в педагогічній науці. Саме тому мету написання цієї статті ми вбачаємо в розкритті основних особливостей та закономірностей розвитку методу казкотерапії, дотримуючись принципу історизму.

За класифікацією Т. Зінкевич-Євстигнеєвої [4], виділяються 4 етапи розвитку казкової терапії. Показовим є те, що жоден з етапів не закінчувався, поступаючись місцем новому, а своєрідно в ньому продовжувався. Спираючись на цю класифікацію, розглянемо докладніше кожен з етапів.

Перший етап казкової терапії – усна народна творчість. Її початки губляться в глибині століть, але процес усної (а пізніше й писемної) творчості продовжується й сьогодні. Казка споконвіку була основним інструментом формування світоглядних уявлень людини. За словами З. П. Васильцової [2], у казці закріплений педагогічний досвід цілих поколінь людей, отже, серед інших, можемо говорити про педагогічну функцію, яку виконувала казка в народній педагогіці.

Аналізуючи способи реалізації народної педагогіки неважко помітити, що народно-вихователь користується в першу чергу ненав'язливими методами виховання, до яких, насамперед, належить і казка. Вона створює сприятливі умови для творчої самореалізації особистості дитини, є своєрідним виховним прийомом, завдяки якому дитина може у власній уяві пережити різноманітні ситуації, у які потрапляють герої казок, і зробити самостійний висновок щодо доцільності тієї чи іншої поведінки.

Досвід народної педагогіки у формуванні першооснови особистості людини був використаний такими видатними педагогами, як Я.А. Коменський, К.Д. Ушинський, В.О. Сухомлинський.

В.О. Сухомлинський приділяв значну увагу використанню казки при роботі з дітьми: “Я не уявляю навчання в школі не тільки без слухання, але і без створення казки” [11, 164]. За твердженням визнаного педагога, завдяки казці дитина пізнає світ не лише розумом, але й серцем. В.О. Сухомлинський використовував можливості казки як професійний педагог. Відома його “Школа радості”, у якій успішно функціонувала Кімната казки. Педагогом використовувалися різноманітні прийоми роботи з казковими образами, зокрема такі, як:

- читання казок педагогом та дітьми по ролях. Таке читання дозволяє дитині глибше проникнути у сутність казки, емоційно сприйняти її, відчувати та зрозуміти героїв казки;
- виготовлення дітьми казкових героїв з паперу, тканини тощо. Те, що діти брали участь у виготовленні ляльок, за твердженням педагога позитивно впливало на їхній розвиток. Такого роду спільна праця дозволяє розвивати в дітей комунікативні вміння, створювати атмосферу доброзичливості і спонукання до творчості;
- створення дітьми власних казок. Цей прийом, за словами В.О. Сухомлинського, “є одним з найцікавіших для дітей видів поетичної творчості. Разом із цим це важливий засіб розумового розвитку.” [11, 167]. В.О. Сухомлинський значну увагу приділяв використанню прийому вигадання власної казки із розумово відсталими дітьми. За його словами, “Якщо мені вдалося домогтися того, що дитина, у розвитку мислення якої зустрічалися серйозні труднощі, вигадувала казку, пов'язувала у своїй уяві декілька предметів оточуючого світу, - значить можна сказати з певністю, що дитина навчилася мислити.” [11, 168];
- інсценування дітьми відомих і вигаданих казок з використанням власноруч виготовлених ляльок є по суті логічним продовженням використання згаданих вище прийомів роботи з казкою. Він стимулює творчість дитини, підвищує її самооцінку, дозволяє розвивати емпатію та комунікативні навички.

Говорячи про доцільність використання казкових образів при роботі з молодшими школярами, В.О. Сухомлинський також наголошував і на необхідності застосування різноманітних прийомів роботи з казкою при вихованні підлітків: “Ось ця спеціальна робота з виховання і є читання, розповідання, драматизація, прослуховування, переживання казок. Вона не повинна припинятися в 6 – 7 класах [11, 169]. Використовуючи у своїй роботі з дітьми казку, В.О. Сухомлинський вважав її тим інструментом, що здатен не лише наблизити дітей одне до одного, спрямувати їхню фантазію та уяву, але й розвинути інтелектуальну сферу дітей, зокрема й дітей із уповільненими процесами мислення.

Процес створення нових казок продовжується й сьогодні. Особливістю цього процесу є певне розширення функціонального навантаження казки, яка все частіше вигадується і спрямовується на застосування в конкретному випадку. Зокрема, відомі авторські казки А.В. Гнезділова призначені для роботи з онкологічними хворими, система авторських казок педагогів та психологів Інституту казкотерапії (Т. Зінкевич-Євстігнеєвої, Т. Грабенко тощо) спрямована на формування певних ціннісних орієнтацій дітей молодшого та середнього шкільного віку. Крім цього, вигадування власної казки потенційно сприяє розкриттю творчих можливостей особистості, дає змогу для самореалізації та підвищення самооцінки.

Загалом, на першому етапі відбувається накопичення казкового матеріалу, яке невдовзі призводить до того, що цим матеріалом починають цікавитися спеціалісти – психологи та фольклористи.

Починається *другий етап* казкової терапії – збирання та дослідження казок та міфів. Дослідження міфів і казок в психологічному, глибинному аспекті пов'язані з іменами К.-Г. Юнга, М.-Л. фон Франц, Б. Беттельхейма, В. Проппа та ін. Процес пізнання прихованого змісту казок та міфів триває.

Структура та особливості казок прекрасно розроблена В. Проппом [8]. На нашу думку, його особлива заслуга полягає в тому, що він одним із перших здійснив комплексне, глибоке дослідження величезного масиву казок різних народів світу і визначив їх цінність не лише як цікавого для прочитання літературного матеріалу, але і як відображення давніх міфів та ритуалів, що супроводжували наших предків і формували їхній світогляд.

Вихідним положенням В. Проппа стало положення про те, що казка зберегла сліди зниклих форм соціального життя і являє собою яскравий приклад первісного мислення наших предків. Для нас це положення цікаве передовсім тому, що з цієї точки зору саме казка може надати для дослідників особистості унікальний матеріал про закономірності історичного розвитку мислення людини. На основі знання цих закономірностей можна з певною мірою достовірності пояснити причини поведінки тієї чи іншої людини або навіть спрогнозувати її.

Одним із питань, яке ставив перед собою В. Пропп і вирішення якого, на нашу думку, допоможе у розумінні казки, є питання про те, як казка стала оповідним жанром, тобто, якщо вона відображала соціальне життя наших пращурів через відображення вірувань та обрядів, то навіщо було про це оповідати. За словами В. Проппа, первісні казки різних народів в основному відображали уявлення первісної людини про смерть, а найдавнішою основою казки є цикл ініціації – символічного обряду “помирання” однієї сутності людини і “народження” іншої (наприклад, народження дитини жінкою чи перехід від хлопчика до чоловіка). Обряд ініціації супроводжувався розповіданням, а частіше інсценуванням казки, у якій “розкривався сенс тих подій, які здійснювалися” [8, 355]. Функцією казки в цьому випадку було підготувати людину, над якою здійснювався обряд, до цього обряду, розповісти про те, як через цей обряд проходили його попередники. Чи не цю функцію виконує казка й сьогодні? Правда, вона вже нікого не готує до обряду у його первісному значенні, але значною мірою допомагає не лише дитині пройти етап соціалізації, але й дорослій людині знайти прийнятні варіанти рішень у різних життєвих ситуаціях тощо.

Важливою частиною казки є те, що протягом її розповіді відбувається трансформація: слабкий герой, проходячи через різні випробування, врешті-решт стає сильним та самодостатнім. За словами К.Г. Юнга, це процес індивідуації, у процесі якої вже сформована свідомість повертається до свого підсвідомого, із якого черпає енергію, збагачується новими знаннями. Показовим у цьому процесі, за словами Д. Соколова, є

те, що дитина тягнеться вперед, а доросла людина ніби повертається назад у дитинство, що дозволяє особистості стати більш гармонійною та самодостатньою.

Цінною для нас є також думка про те, що казка відображає функціонування архетипів – „автономних елементів несвідомої душі” [13, 334]. За словами К.Г. Юнга, саме в “міфах і казках, як і в сновидіннях, душа розповідає свою власну історію, і архетипи взаємодіють у своєму природному полі” [13, 289].

Третій етап – психотехнічний. Сучасні практичні психологічні підходи застосовують казку як техніку, як привід для психодіагностики, корекції та розвитку особистості. За твердженням Бруно Беттельхейма та Носсрата Пезешкяна, основними рисами, які роблять казку привабливою для психологічної роботи є такі, що:

- глибинний сенс казки та її мораль не дидактичні. У казках немає прямих повчань (як, наприклад, у байках), що не відштовхує клієнта від роботи. Адже, коли людина відчуває на собі тиск повчання, у неї народжується протест і бажання зробити все навпаки. При роботі з казками клієнт у більш м’якій, “під нього” підведеній формі, скеровується в потрібному напрямку;

- зібраність образів, невизначеність місця дії та імені головного героя. “За тридев’ять земель...”, “В деякому царстві...” – нам ніби дають зрозуміти, що така історія могла статися де завгодно: може, й за тридев’ять земель, а може, й зовсім поряд. Це буде залежати від того, наскільки близько до себе нам захочеться прийняти те, що відбувається. Визначене місце дії віддаляє клієнта від подій у казці. Людині, а особливо дитині, легше перенести себе в казкову країну, ніж у чітко визначене місто. Головний герой у казці – часто збірний образ. Імена головних героїв повторюються в багатьох казках: Іванко, Оленка, Мар’яна... Відсутність жорсткої персоніфікації допомагає клієнту ідентифікувати себе з головним героєм. Ця якість казки не створює дитячій та дорослій фантазії жодних перешкод;

- казки – це зосередження життєвого досвіду та традицій, які відзначаються багатогранністю інформації, образністю мови. Дякуючи саме образності казки, легко запам’ятовуються і навіть після закінчення психологічного впливу продовжують “жити” в буденному житті, допомагаючи особистості приймати рішення. У казкових сюжетах зашифровані ситуації та проблеми, які переживає у своєму житті кожна людина. Життєвий вибір, кохання, відповідальність, боротьба зі злом – усе це закодовано в казкових образах. Кожна казкова ситуація має безліч рівнів та смислів. Читаючи казку, ми підсвідомо виносимо найважливіше для себе. Із часом ми змінюємося і ту ж саму казку розуміємо по-іншому, збагачуючи свій попередній досвід новим сприйняттям. На думку Н. Пезешкяна, так спрацьовує механізм зберігання в казкових історіях особистісного досвіду. А це, у свою чергу, робить пацієнта більш незалежним від психолога;

- ознаки справжньої казки – гарне закінчення, яке дає стійке відчуття психологічної захищеності, а також філософське, екзистенційне осмислення дійсності.

- казка зазвичай огорнута ореолом таємниці та магічності, спрямованим найчастіше на розкриття творчої потенціальності. Ідентифікуючи себе з казковим героєм, особистість набирається досвіду вирішення проблемних ситуацій чарівними методами (найчастіше в дитинстві), який потім переносить у реальне життя.

Аналізуючи цей етап, слід також наголосити особливу увагу на тих функціях, які, за словами сучасних психологів-казкотерапевтів (Г. Ожиганова, Е. Цопа, Е. Заика, Д. Арановська-Дубовис, Д. Соколов), притаманні казці на сучасному етапі її використання:

- діагностична функція (використовуючи казку як проективну методику, досвідчений

фахівець може з високою мірою точності визначити причину проблеми, із якою прийшов до нього клієнт. Дійсно, коли людина пригадує образи знайомих з дитинства казок, це одразу викликає емоційну реакцію, значно полегшує знаходження паралелей у власному житті.);

- терапевтична функція, яка дозволяє, по-перше, психологічно готувати особистість до напружених емоційних ситуацій, по-друге, символічно відреагувати фізіологічні та емоційні стреси, по-третє, прийняти у символічній формі свою фізичну активність і здатність діяти у кризових ситуаціях, по-четверте, відмовитися від інтелектуальних інтерпретацій і повністю прийняти всю гаму емоційних переживань тощо;

- виховна функція. Казка є неперевершеним інструментом виховного впливу саме тому, що позбавлена директивності. Вона дозволяє в м'якій формі пояснювати дитині, як варто чинити, а що може зашкодити.

Для реалізації цих функцій можуть використовуватися як вже існуючі народні та авторські казки, так і сучасні, створені з певною метою. Спеціалісти Інституту казкотерапії говорять про використання таких видів казок для психотерапевтичної, діагностичної та виховної роботи:

- художні казки несуть у собі і дидактичний, і психокорекційний, і навіть медитативний аспекти. Художні казки створювалися зовсім не для процесу психоконсультації, але не менш успішно йому слугують. Як різновид художніх народні казки створювалися і створюються впродовж століть і не мають конкретних авторів. Народні казки несуть надзвичайно важливі для психологічної роботи ідеї.

Авторські художні казки більш образні, емоційні, ніж народні. Вони більш підходять для тих випадків, коли в процесі казкової терапії клієнту необхідно зрозуміти внутрішні переживання. Існує думка про те, що деякі авторські казки формують негативний життєвий сценарій. Наприклад "Русалонька" Г.-Х. Андерсена може формувати комплекс "жертви" і "нещасливого кохання". "Багряна квіточка" закладає негативний сценарій жінки, яка постійно прагне із чудовиська зробити принца, але так і залишається з чудовиськом (наприклад, чоловік п'яниця) тощо. Але негативний життєвий сценарій закладається тільки в тому випадку, коли філософський, духовний сенс казки не був зрозумілий. Ймовірно, домінуюче ні той момент почуття самотності вибрало з казки проблемний елемент для свого підсилення. У такому випадку роботу слід починати з переосмислення філософського сенсу казки;

- дидактичні казки створюються педагогами для "упаковки" учбового матеріалу. При цьому абстрактні символи (цифри, букви, арифметичні знаки) одухотворяються, створюється казковий образ світу, у якому вони живуть. Дидактичні казки можуть розкривати сенс і важливість відповідних знань.

- психокорекційні казки створюються для м'якого впливу на поведінку дитини. Під корекцією тут розуміється заміна неефективного стилю поведінки на більш продуктивний, а також пояснення дитині сенсу того, що відбувається. Варто домовитися, що застосування психокорекційної казки обмежене за віком (приблизно до 11-13 років) та проблематикою (неадекватна, неефективна поведінка);

- психотерапевтичні казки – казки, що розкривають сенс подій, які відбуваються. Вони не завжди однозначні і не завжди мають щасливий кінець, але завжди глибокі та проникливі. Психотерапевтичні казки часто залишають людину з питанням, що у свою чергу стимулює процес особистісного росту. Більшість психотерапевтичних казок присвячені проблемам життя і смерті, ставленню до надбань та втрат, кохання, любові, власному шляхові. Ці казки допомагають там, де інші психологічні техніки безсилі. До психотерапевтичних казок можна віднести також і казки самого клієнта, казки,

складені разом із клієнтом, притчі, історії Старого заповіту, деякі казки Г. Х. Андерсена;

- медитативні казки створюються для накопичення позитивного образного досвіду, зняття психоемоційної напруги, створення в душі кращих моделей взаємостосунків, розвитку особистісного ресурсу. Основне завдання медитативних казок – створення в нашому несвідомому позитивних „ідеальних” моделей взаємостосунків з оточуючим світом та іншими людьми, тому визначальною рисою медитативних казок є відсутність конфліктів та злих героїв. Цей вид казок адресований Ідеальному “Я” людини з метою його підтримання та посилення. Крім цього ці казки відображають світлий бік подій, сприяючи прийняттю ситуації.

Третій етап слугує своєрідним відправним пунктом для формування *четвертого етапу* – інтерактивного, який пов’язаний із формуванням концепції Комплексної казкової терапії, із духовним підходом до казок, із розумінням казкової терапії як доцільної, органічної для людського сприйняття виховної системи, перевіреної багатьма поколіннями наших предків. На сьогодні вже існують комплексні програми із розвитку особистості шляхом застосування різноманітних методів та прийомів роботи з казкою. Зокрема, відомі програми комплексної казкотерапії Т. Зінкевич-Євстигнеєвої, які успішно застосовуються на практиці в основному з дітьми та підлітками з труднощами у вихованні.

На перший погляд може здатися, що казкотерапія придатна лише для роботи з дітьми, але це не так. На сучасному етапі метод казкотерапії успішно застосовується при роботі з важкими онкологічними хворими (досвід А.В. Гнезділова), підлітками із труднощами у вихованні, дорослими людьми, які з тієї чи іншої причини опинилися в кризовому життєвому становищі (досвід Д. Соколова). Цей напрямок казкотерапії на сьогодні є ще недостатньо розробленим і потребує подальшого розвитку та вдосконалення. Перспективним є, на нашу думку, розвиток казкотерапії в напрямку застосування її при роботі з дорослими, а також виховання нових спеціалістів у цій галузі.

Отже, казкова терапія являє собою спостереження і розкриття внутрішнього і навколишнього світу, осмислення пережитого, моделювання майбутнього, процес підбору для кожного клієнта його “особистої” казки.

Багато хто вважає казкову терапію методом лише для дітей. Це є правильним лише в деякій мірі, адже казка спрямована на чистий, чутливий дитячий початок кожної людини.

Казкотерапія – це метод, що дозволяє послуговуватися набутим у ході історичного розвитку людства досвідом для інтеграції особистості, для розширення і вдосконалення взаємодії людини з навколишнім світом. Основний, на нашу думку, принцип цього методу – це цілісний, духовний розвиток людини (дитини, підлітка, дорослого), це можливість створення сприятливого ґрунту для становлення цілісної, творчої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арановская-Дубовис Д., Заика Е., Цопа Е. Роль сказки в психологическом развитии ребенка-дошкольника // Практическая психология и социальная работа. – 2000. - №3. – С.10-12.
2. Васильцова З. П. Мудрые заповеди народной педагогики. – М.: Педагогика, 1988. – 160 с.
3. Вачков И. Сказкотерапия: Развитие самосознания через психологическую сказку. –М.: Ось-89, 2001. – 144 с.

4. Зинкевич–Евстигеева Т. Практикум по сказкотерапии. – СПб.: Питер, 2001. – 315 с.
5. Зинкевич–Евстигеева Т. Путь к волшебству. Теория и практика сказкотерапии. – СПб.: Питер, 1998. – 300 с.
6. Зинкевич–Евстигеева Т. Сказки звездной страны Зодиакалии. – СПб.: Питер, 1998. – 300 с.
7. Зинкевич–Евстигеева Т., Грабенко Т. Практикум по креативной терапии. - СПб.: Питер, 1998. – 256 с.
8. Пропп В. Исторические корни волшебной сказки. – Л.:Изд-во Ленинградского гос. ун-та, 1986. – 480 с.
9. Пропп В. Морфология волшебной сказки. Исторические корни волшебной сказки. – М.: АСТ, 1998. – 467 с.
10. Соколов Д. Сказки и сказкотерапия. – М.: ЭКСМО – Пресс, 1996. – 234 с.
11. Сухомлинский В. А. О воспитании. – М.: Политиздат, 1982. – 270 с.
12. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. – Т. 1. – К.: Радянська школа, 1976. – 654 с.
13. Юнг К. Г. Душа и миф. Шесть архетипов. – Минск: Харвест, 2004. – 400 с.
14. Юнг К. Г. Феноменология духа в сказке. – М.: Канон, 1996. – 355 с.

УДК: 371.671:94 (075.3)

ТЕОРИЯ І ПРАКТИКА ГЕНДЕРНОГО АНАЛІЗУ ПІДРУЧНИКІВ З ІСТОРІЇ ДЛЯ СЕРЕДНІХ І СТАРШИХ КЛАСІВ

Вихор С.Т., аспірант

Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

У статті на матеріалі шкільних підручників з історії проводиться аналіз гендерної рівноваги. Встановлено, що лише в деяких з них прослідковується тенденція до егалітарності, у більшості підручників існують гендерні стереотипи.

Ключові слова: гендерна рівновага, шкільний підручник з історії, гендерна асиметрія.

Вихор С.Т. ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ГЕНДЕРНОГО АНАЛИЗА УЧЕБНИКОВ ПО ИСТОРИИ ДЛЯ СРЕДНИХ И СТАРШИХ КЛАССОВ / Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка, Украина.

В статье на материале школьных учебников по истории проводится анализ гендерного равновесия. Установлено, что только в некоторых из них прослеживается тенденция к эгалитарности, в большинстве учебников существует гендерные стереотипы.

Ключевые слова: гендерное равновесие, школьный учебник по истории, гендерная асимметрия.

Vihor S.T. THEORY AND PRACTICE OF THE GENDER ANALYSIS OF TEXT-BOOKS ON HISTORY FOR MIDDLE AND UPPER CLASSES / Ternopol' National Pedagogical University, Ukraine.

The gender balance analysis is conducted in the report according to school text-books on history. It's disposed, the tendency to equality is traced only in some of them, in most of the text-books one can find gender stereotypes.

Key words: gender balance, text-book on history, gender asymmetry.